

Ekonomika životního prostředí

Přednáška č. 2

Jana Soukopová

[Obsah přednášky]

- Ekonomie, ekonomika a životní prostředí;
- Makroekonomické a mikroekonomické souvislosti
- Financování ŽP;
- Podnikání v ŽP.

[Vysvětlete pojem]

EKONOMIE

[Ekonomie]

- Věda zabývající se tím, jak lidé využívají vzácné zdroje k výrobě užitečných statků a jak jsou tyto statky rozdělovány ke spotřebě přítomné i budoucí

[Vysvětlete pojem]

EKONOMIKA

[Ekonomika]

- Národní hospodářství
- systém vztahů mezi ekonomickými subjekty
- „praktická aplikace“ ekonomie

[Vysvětlete pojem]

EKOLOGIE

[Ekologie]

- Věda zkoumající vztahy organismů k vnějšmu prostředí a mezi sebou navzájem

[Vysvětlete pojem]

OCHRANA ŽP

[Ochrana ŽP]

- Lidské cílevědomé aktivity, jejichž cílem je chránit či obnovit složky ŽP

EKONOMIKA VERSUS
OCHRANA ŽP

Ochrana životního prostředí

- V počátcích rozvoje společnosti ... většina přírodních statků v dostatečném množství
- Postupně
volné statky → omezené statky → hospodaření s nimi.
- Problematika **přírodních zdrojů** předmětem **ekonomie**
- Nastává konkurence mezi:
 - **funkcemi statků**
 - alternativní použití půdy pro zemědělské účely, výstavbu či ukládání odpadů,
 - zachování čistého ovzduší si konkuruje s vypouštěním průmyslových zplodin),
 - **v rámci funkcí statků**
 - využití samočisticích schopností toku pro vypouštění různých odpadních látek

Vývoj environmentální ekonomie

Čtyři etapy historického vývoje lidské společnosti

1. malé nároky na přírodní zdroje;
2. průmyslová revoluce - znehodnocování životního prostředí regionálního charakteru;
3. vědeckotechnická revoluce - globální charakter problémů;
4. současnost - hrozba nevratných změn, strategie prevence.

Vývoj environmentální ekonomie

- Počátky od 50. a 60. let 20. stol. – pokrok hlavně v metodice hodnocení dopadů na ŽP (znečišťování ovzduší a vody). Později se řešily souvislosti ekonomického růstu a čerpání přírodních zdrojů.
- Na počátku chápána velmi **zúženě**, jednotlivá nesystémová opatření (např. ochrana „pralesů“)
- Postupnou formulací ekonomických přístupů k ochraně ŽP se environmentální ekonomie stala **hlavním teoretickým základem ochrany ŽP**

Hlavní věcné příčiny vzniku environmentálních problémů

- růst světové populace
- překotná urbanizace
- prudký hospodářský růst 😊 (ted' ne)
- technologie zatěžující ŽP
- způsoby chování lidí (předimenzovaná spotřeba)

[Problematické otázky EŽP]

- Veřejné statky – problém veřejné volby
 - nevhodná a škodlivá rozhodnutí
 - neefektivní rozhodnutí
 - rozhodovací pravidla (jednomyslnost, většinové pravidlo)
- Externality a jejich internalizace
- Selhání trhu – ne všechny statky mohou procházet trhem (nemají cenu => ocenit?)
- Použití environmentálních nástrojů – které použít?
- Ekonomický růst a jeho udržitelnost

[Externality]

- V rámci externalit lze podle toho, jaká funkce je jimi ovlivněna rozlišit.
 - **externality spotřeby** (ovlivňují spotřebu daného subjektu spotřebou nebo produkcí jiných subjektů)
 - **externality produkce** (ovlivňují produkci daného subjektu spotřebou nebo produkcí jiných subjektů)
- Jiný přístup spočívá v rozlišení externalit podle hodnocení charakteru dané vazby:
 - **pozitivní** – přínosy externalit,
 - **negativní** – externí ekonomické škody ze znehodnocování životního prostředí.

Příklady externalit z ŽP

- **Příklady externalit z oblasti ŽP:**
 - I. **pozitivní externalita spotřeby**

Pozitivní vjem z vůně keře ze sousedovy zahrady
 - II. **negativní externalita spotřeby**

Znečištěné ovzduší a zvýšení respiračních onemocnění vlivem zvýšení počtu aut v obci (Př. Brno)
 - III. **pozitivní externalita produkce**

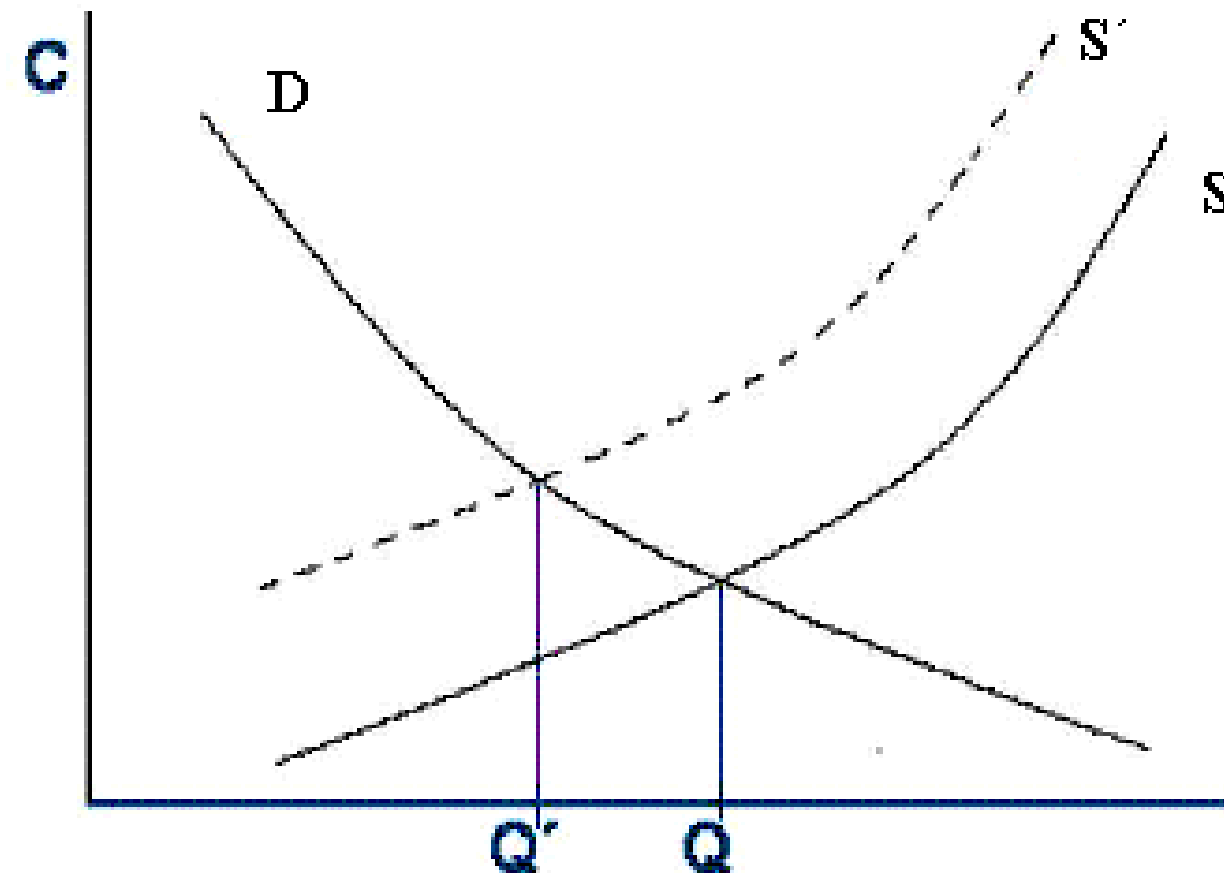
Papírna ze svých zdrojů postaví čističku, která slouží i obci
 - IV. **negativní externalita produkce**

Výnosy rybářského svazu a jsou sníženy v důsledku znečišťování řeky papírnou.

Internalizace externalit

- Přenesení externích nákladů zpět na jejich původce (Promítnutí nákladů vznikajících v důsledku působení negativních externalit do interních (vnitřních) nákladů jejich původce).
- Představuje skupinu **ekonomických nástrojů** environmentální politiky.
 - Platby do veřejných rozpočtů
 - poplatky a daně za znečištění,
 - nákup obchodovatelných práv,
 - pokuty atd.
 - Platby soukromým subjektům,
 - kompenzace za působenou škodu jako výsledek dobrovolného vyjednávání mezi tím, kdo poškozuje a tím, kdo je poškozován (Coasův teorém),
 - placené náhrady za způsobené škody zpravidla na základě soudního rozhodnutí,
 - platby pojišťovněm za pojištění odpovědnosti za škody ze znehodnocování životního prostředí,
 - platby za nákup obchodovatelných práv za znečištění apod.

Dopad internalizace negativních externalit na rovnováhu na trhu zboží a služeb

[Současné směry vývoje]

- Základní otázky:
 - Jak ovlivňují ekonomické aktivity stav a vývoj ŽP?
 - Jaké jsou nástroje a možnosti ovlivňování těchto vztahů?
 - Jak ovlivňuje stav a regulace ŽP hlavní MAE agregáty?

- K hlavním úkolům EŽP patří formulace racionálních přístupů k řešeným problémům ŽP s využitím standardních prvků ekonomické analýzy
- Trend: **Ekologické chování by se mělo vyplatit i ekonomicky.**
 - Neekologické chování začíná navíc vykazovat stále větší ekonomické dopady (povodně, změny klimatu,...)
 - ~~Ekologické chování může vést k nestabilitě v odvětví (zemědělská politika EU)~~

Makroekonomické souvislosti ochrany ŽP

- Spočívají v podstatě ve vyjádření vlivu ochrany ŽP na základní makroekonomické ukazatele: HDP, nezaměstnanost, inflace, obchodní bilance.

Kritika HDP:

- nepromítají se škody
- některé důsledky znečištění ŽP se promítají v růstu HDP
- těžba přírodních zdrojů zvyšuje HDP

Makroekonomické souvislosti ochrany ŽP

- Ochrana ŽP a hospodářský růst:
 - Roste životní úroveň růstem HDP nebo zlepšením ŽP?
 - Růst HDP poškozují ŽP **X** ochrana ŽP snižuje HDP
 - Problémy HDP
 - nezahrnuje negativní externality,
 - obnova ŽP zvyšuje HDP (z ochrany ŽP profitují některé firmy)

Makroekonomické souvislosti ochrany ŽP

■ Ochrana ŽP a nezaměstnanost

- Ochrana ŽP jako příčina růstu nezaměstnanosti?!?

- Ochrana ŽP a vytváření pracovních míst (vliv i na zvyšování kvalifikace – zkvalitnění nabídky práce)

Makroekonomické souvislosti ochrany ŽP

- Ochrana ŽP a inflace:
 - Náklady na OŽP (limity, daně, poplatky,...) působí inflačně (hlavně krátkodobě). V rozvinutých ekonomikách jsou však tyto vlivy **velmi malé**

Makroekonomické souvislosti ochrany ŽP

- Ochrana ŽP a mezinárodní obchod
 - Země s nízkou mírou internalizace externalit jsou zvýhodněny (ekodumping), proti tomu se mohou jiné země bránit (ekoprotekcionismus)
 - Dopady na jednotlivé subjekty mezinárodního obchodu jsou různé.
 - Celkové působení je často **obtížné vyhodnotit**

Mikroekonomické souvislosti ochrany ŽP

- Reakce podniků na environmentální regulaci závisí značně na jejich **ekonomické stabilitě**
- Opatření k ochraně ŽP **mohou** ohrozit konkurenceschopnost podniků
- Na úrovni podniku: Společenské náklady = interní náklady + externí náklady (neinternalizované)
 - Podnik posuzuje svou efektivnost na základě interních nákladů a internalizovaných externích nákladů, nikoliv podle společenských nákladů
 - Internalizace externalit posouvá křivku nabídky doleva nahoru

Strategie podniků v OŽP

- **pasivní** - činnost podniku odpovídá platným zákonům a limitům
- **aktivní** - snaha o integraci hledisek OŽP a udržitelného rozvoje do systému řízení. Využívají ochranu ŽP ve svůj prospěch (lepší image firmy, využívání podpory státu, ...)
- Důležitým rysem uplatnění proaktivní strategie - přechod od end of pipe opatření k preventivním *a pokud možno* v celém cyklu produktu (live-cycle product).

[Financování ochrany ŽP]

- Výše výdajů na životní prostředí - jeden z indikátorů pro posuzování úrovně péče o životní prostředí

nejen na úrovni obcí a vlády, ale i na úrovni podniků i v rámci srovnávání péče o životní prostředí v EU.

[Klasifikace výdajů]

- Technická specifikace výdajů (CEPA 2000)
- Podle zdrojů financování (veřejné, soukromé)
- Podle sektorů (ziskový a neziskový)
- Podle druhů výdajů (investiční, neinvestiční)

Klasifikace podle CEPA 200

- CEPA 2000 (Classification of Environmental Protection Activities)
 - využívána k vymezení aktivit, produktů, výdajů a ostatních transakcí, jejichž prvotním účelem je ochrana ŽP.
 - výdaje jsou dále děleny podle jednotlivých oblastí ochrany ŽP

Kategorie CEPA 2000

- Ochrana vody
- Ochrana ovzduší
- Nakládání s odpady
- Ochrana půdy a podzemní vody
- Ochrana biodiverzity a krajiny
- Redukce působení fyzikálních faktorů
- Správa v ochraně ŽP
- Výzkum a vývoj
- Ostatní činnosti v ekologii

Klasifikace podle zdrojů financování

- Z hlediska vlastnictví
 - **zdroje soukromého sektoru** (kdy soukromý sektor je představován zejména podnikatelskými subjekty, nestátními neziskovými organizacemi, domácnostmi a jednotlivými občany)
 - **zdroje veřejného sektoru**, které tvoří výdaje státního rozpočtu, rozpočtů organizací veřejného sektoru včetně obcí a krajů.
- Z hlediska původu finančních prostředků
 - zdroje **zahraniční - mezinárodní** a
 - zdroje **vnitrostátní**.

[Podle sektorů]

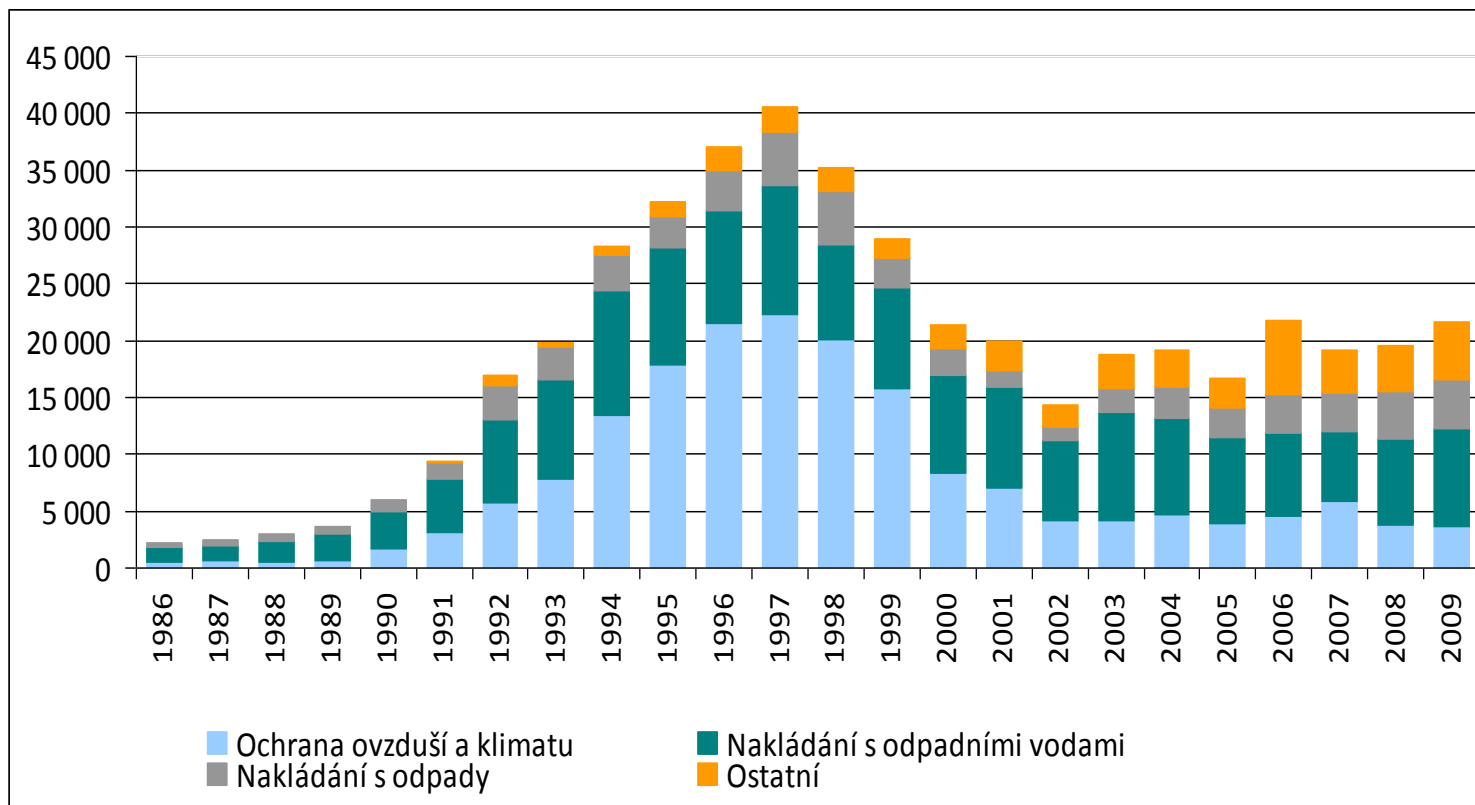
- Výdaje ziskového sektoru
- Výdaje neziskového sektoru

[Podle druhů výdajů]

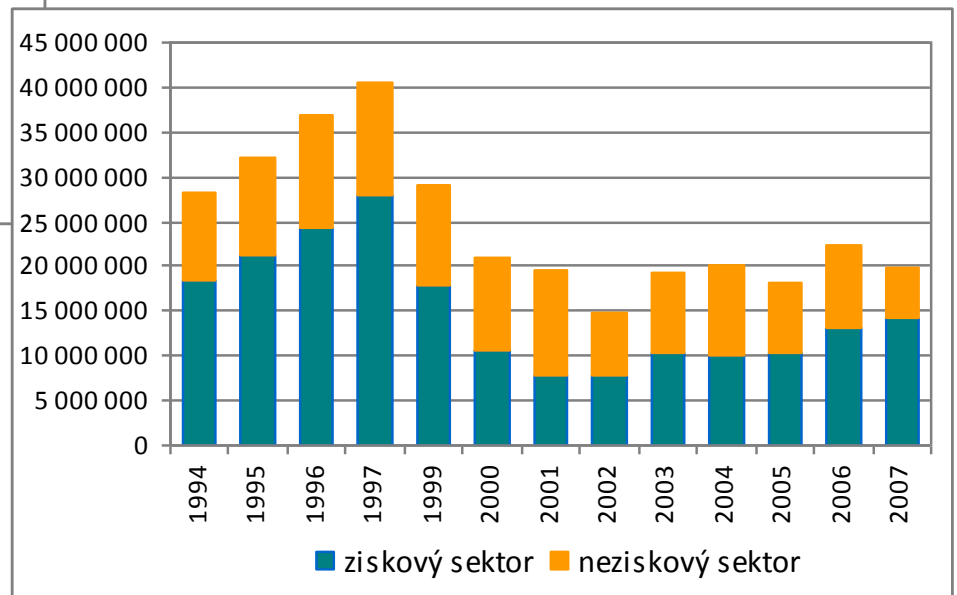
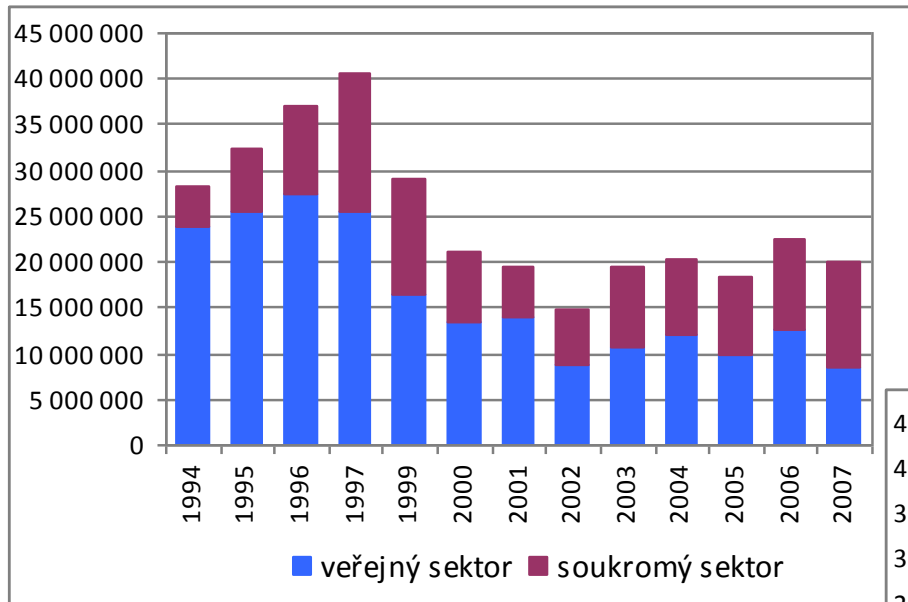
- Investiční výdaje
 - všechny výdaje na pořízení dlouhodobého hmotného majetku (DHM), sledují se od roku 1986
- Neinvestiční výdaje
 - všechny výdaje na pořízení dlouhodobého hmotného majetku (DHM), které vykazující jednotky vynaložily na pořízení DHM (koupí nebo vlastní činností), spolu s celkovou hodnotou DHM získaného formou bezúplatného nabytí, nebo převodu podle příslušných legislativních předpisů, nebo přeřazením z osobního užívání do podnikání. Sledují se až od roku 2003

Investiční výdaje

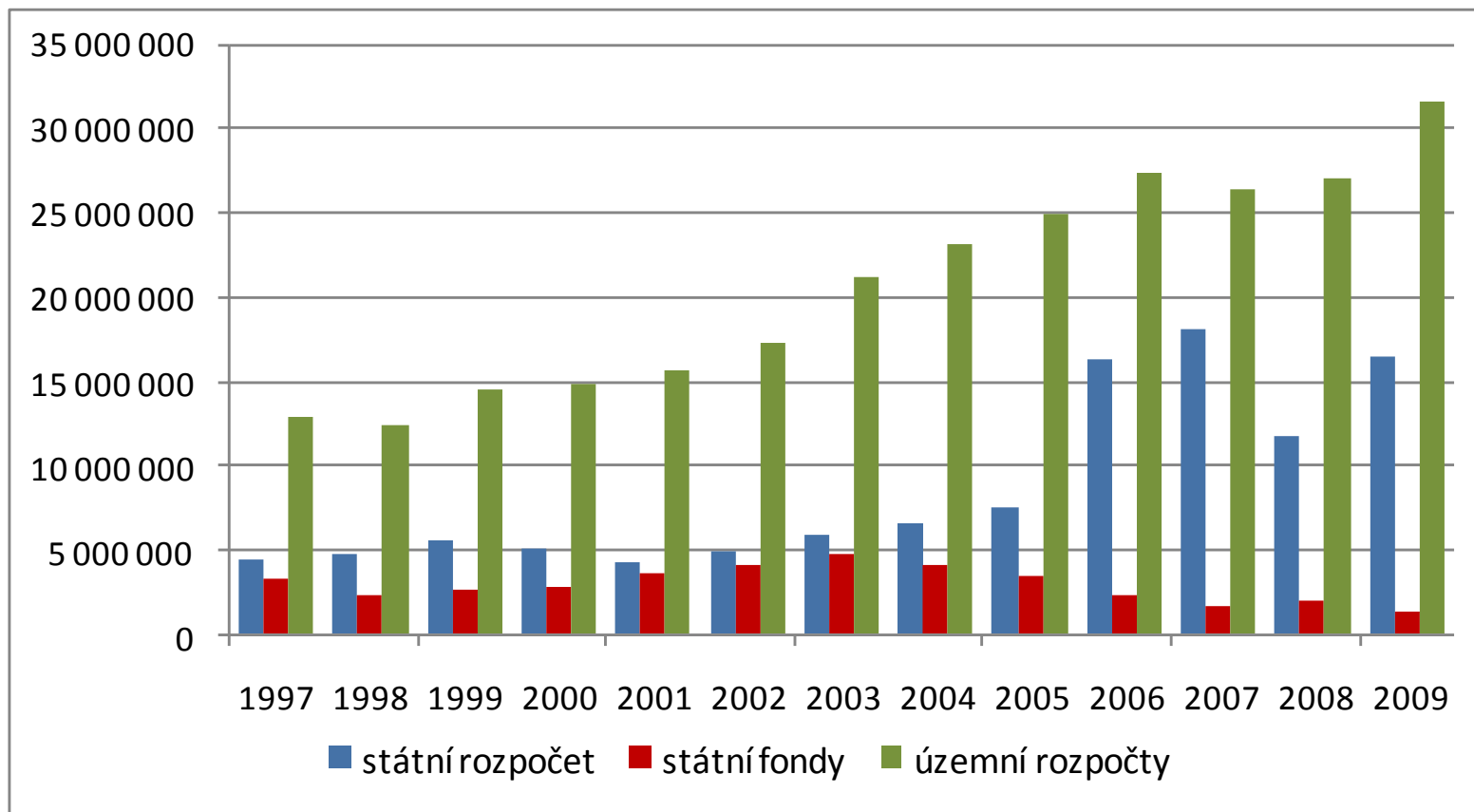
■ Podle CEPA 2000

Podle zdrojů financování a podle sektorů

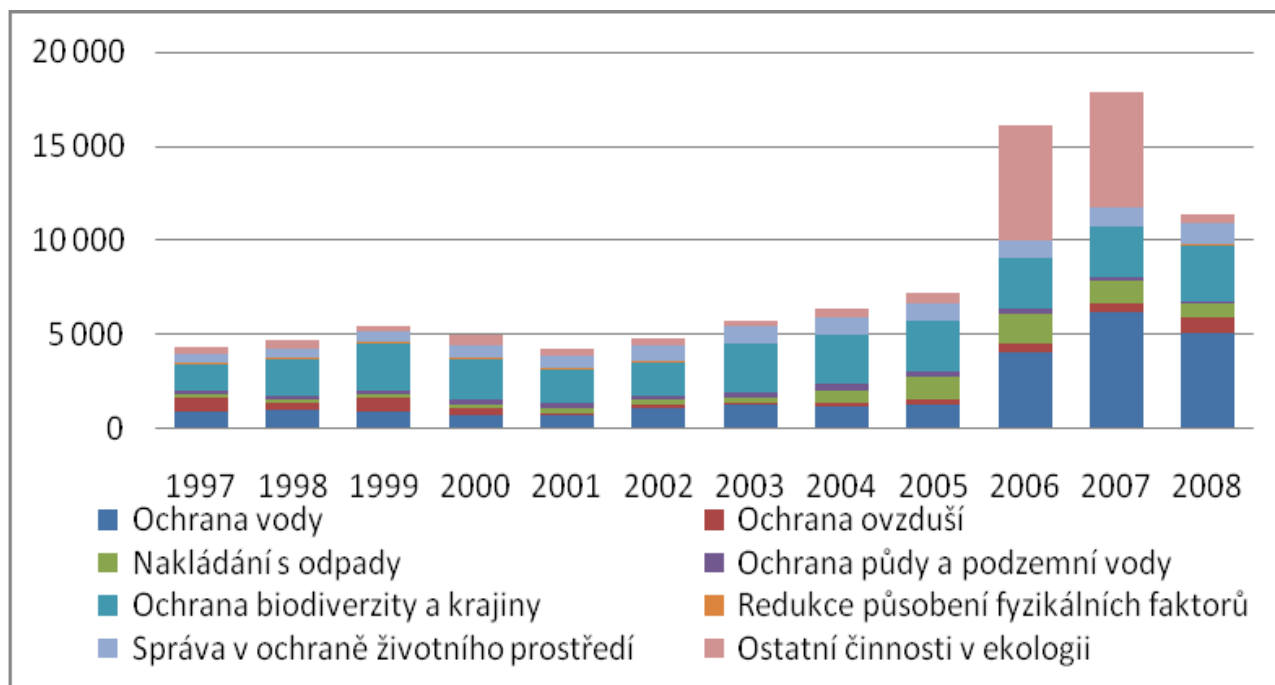

Veřejné výdaje na ochranu ŽP v tis. Kč

Státní rozpočet

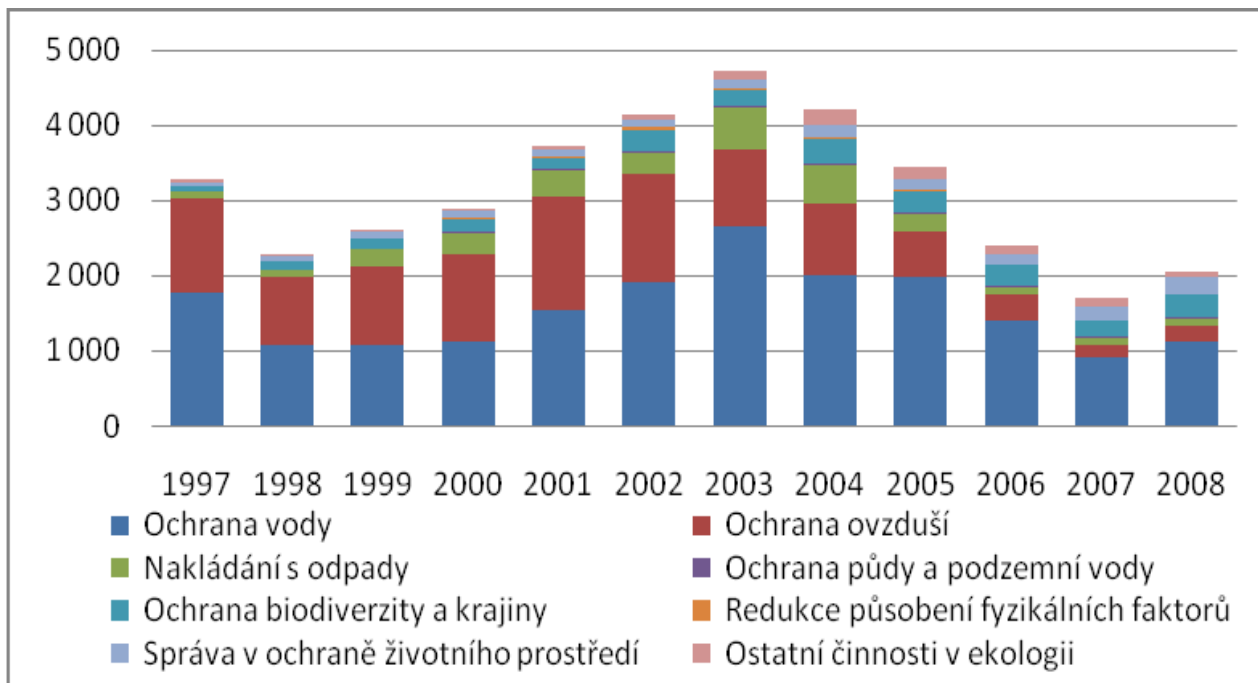
v mil. Kč

Dlouhodobě jsou prostředky státního rozpočtu alokovány zejména do oblasti **ochrany biodiverzity a krajiny**, v posledních letech pak také na **ochranu vody** a do oblasti ostatní činnosti v ekologii, do které patří zejména různé ekologické programy a spolupráce se zahraničím, u kterých lze do budoucna očekávat nárůst

[SFŽP]

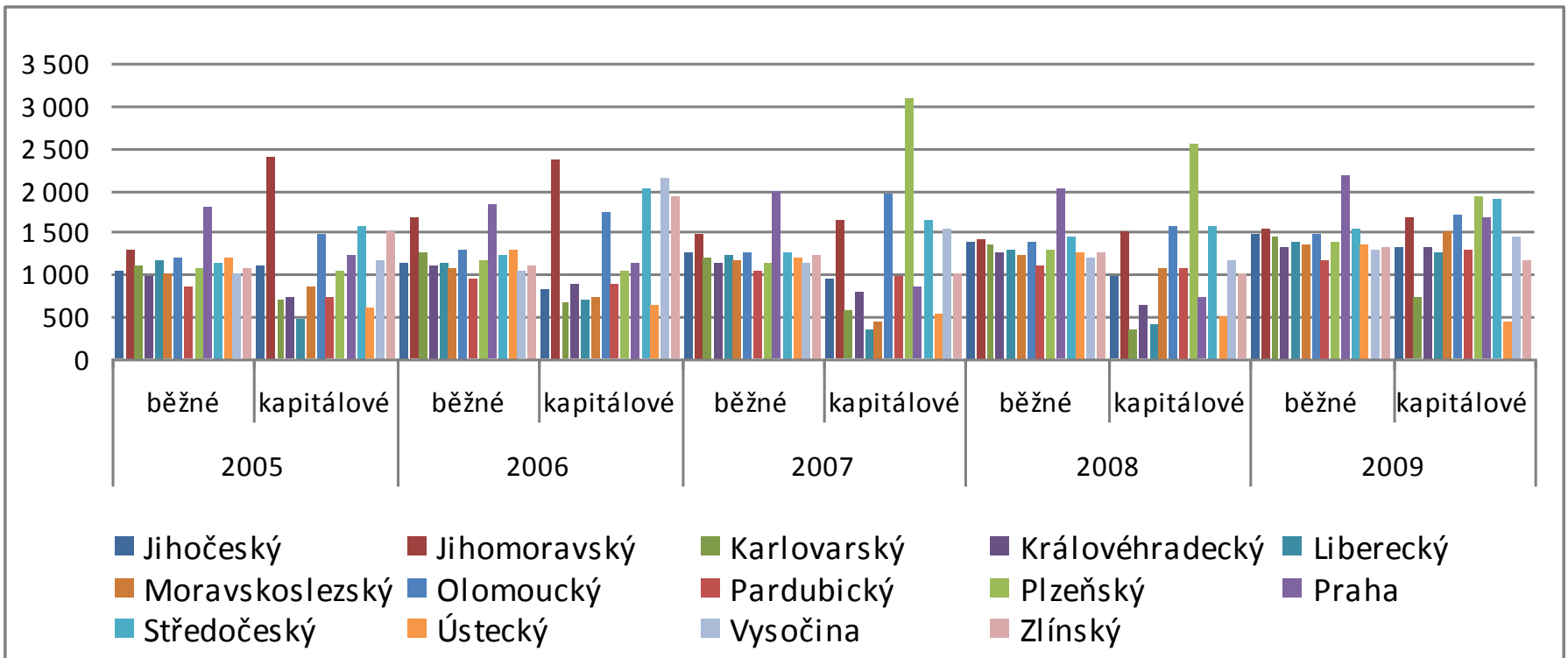
v mil. Kč

Z rozpočtu SFŽP je dlouhodobě podporována oblast ochrany vody a dříve také ochrana ovzduší

Územní rozpočty

v tis. Kč

Zahraniční zdroje

- Komunitární program LIFE/LIFE+ Program LIFE+ se skládá ze tří částí (pilířů) nazvaných „LIFE+ Příroda a biologická rozmanitost“, „LIFE+ Politika a správa v oblasti životního prostředí“ a „LIFE+ Informace a komunikace“.
- Cíl 3 Evropská územní spolupráce 2007-2013 (a Interreg III) – 5 bilaterálních operačních programů "Přeshraniční spolupráce": česko-saský, česko-bavorský, česko-rakouský, česko-slovenský, česko-polský.
- Program Švýcarsko-české spolupráce
- Operační program životní prostředí (OPŽP)
- Fond soudržnosti,

Cíl 3 Evropská spolupráce a Interreg III

- 5 bilaterálních operačních programů „Přeshraniční spolupráce“
 - česko-saský,
 - česko-bavorský,
 - česko-rakouský,
 - česko-slovenský a
 - česko-polský.

Podnikání a životní prostředí

- Evropský portál pro malé podniky
 - http://ec.europa.eu/small-business/most-of-market/environment-business/index_cs.htm
- Operační program Životní prostředí pro podnikatele
 - <http://www.opzp.cz/sekce/500/opzp-pro-podnikatele/>
- ENVIWEB <http://www.enviweb.cz/>
- Hospodářská komora
 - <http://www.komora.cz/hospodarska-komora-ceske-republiky/poradni-organy-hk-cr/sekce-ekologie-a-zivotniho-prostredi/sekce-ekologie-a-zivotniho-prostredi.aspx>
- CEMC (České ekologické manažerské centrum)
<http://www.cemc.cz/uvod.html>
- Úspěšné podniky v ochraně životního prostředí
 - Síť ukázkových ekofarem <http://www.biofarmy.cz/?o=2>
 - TEDOM (úspora energetických zdrojů) <http://www.tedom.cz/ocneni.html>
 - Úspěšné příklady ekoporadenství
<http://www.enviweb.cz/clanek/poradny/83497/nova-publikace-uspesnych-prikladu-ceskeho-ekoporadenstvi-je-k-dispozici-verejnosti>

Děkuji za pozornost

soukopova@econ.muni.cz